

ИВАН ВАЗОВ - „ОПЪЛЧЕНЦИТЕ НА ШИПКА“

ВЪЗХВАЛА НА НАРОДНИЯ ПОДВИГ В БОРБАТА ЗА СВОБОДА

Поетичният цикъл „Епопея на забравените“ е сред най-големите творчески постижения на Иван Вазов. Лиричната възхвала, съчетана с патриотичен патос, извайва образите на видни личности от епохата на Българското възраждане, за които борбата за освобождение на България от оманско владичество е смисъл и цел на живота им. Сред тях са Паисий Хилендарски, хвърлил пръв искрата за национално самосъзнание, и Апостола на свободата - най-голямата нравствена висота, до която достига българският дух. Одата Опълченците на Шипка“ е тържествен героичен финал на „Епопея на забравените“, възвеличаваща саможертвата на българите в името на свободата.

Подвигът на доброволческите дружини в Руско - турската освободителна война изпълва сърцето на поета с най-възторжени чувства, които той възпява с неповторимия патос на одическата възхвала. За Вазов героизмът на опълченците е висш израз на народните добродетели, в които трябва да се възпитават поколения българи.

Всеки народ в своето развитие има дни на падения и възходи. В това отношение не правят изключение и българите. Но Вазов не може да се примири с хулите на враговете, които ни припомнят само мрачните страници от нашата историческа съдба. Във встъпителната част на одата, чрез анафората „нека“, той привидно се съгласява с техните нападки. Нека приемем всички обвинения за погромите, които сме преживели, „нека е трагично името ни“, нека дори свободата да ни е подарена... На тази теза Вазов противопоставя своята - достатъчно е да назове само едно име, за да измие с него „срама по челото/синила от бича, следи от теглото“. Това име аналогично свързва защитата на Шипка със събитие от античната история - то е „като Термопили славно, безгранично“, „кат легенда грей“ в предосвободенската българска действителност. И поетът възкликва: „О, Шипка!“ Това е името, което го изпълва с национална гордост. То става символ на народната воля, на мъжеството, силата и безстрашието по пътя към свободата. С поетично вдъхновение Вазов рисува картината на епичната битка, разразила се на 11 август 1877 г. На този ден българските опълченци проявяват безпримерен героизъм, въпреки че силите и въоръжението им са неравностойни на вражеските. Срещу фанатизираните Сюлейманови орди, които със заплашителния вик „Аллах“ „лазят по урвата дива“, се изправят шепа юначни българи. Тяхното мощно „ура!“ доказва непоколебимостта и безстрашието на тази дружинна.

Картината на боя, лирически изваяна от Вазов, изобилства от художествени средства и похвати. Така например, контрастът в поведението на ордите и на опълченците се разкрива чрез сравнение и антитеза: турците „идат като тигри, бягат като овци“, а българите „кат лъвове тичат по страшния редут“. Сравнението с най-царственото животно - лъва, засилва внушението за храброст и жертвоготовност на борците в името на националната кауза -освобождението на отечеството. Те така всеотдайно се сражават, че не сещат „ни жегга, ни жажда, ни труд“. Високият им боен дух се дължи на непримиримостта с робството, на стремежа към свобода и на вярата им в победата. Те са окрилени и от братските руски воители, които рамо до рамо с тях проливат кръвта си за нашето освобождение.

В решителния момент на битката към българските юнаци се обръща генерал Столетов:

*„Млади опълченци,
венчайте България с лаврови венци!
На вашата сила царят повери прохода,
войната и себе дори!“*

Тези думи окрилят смелите защитници, вливат им нови сили, карат ги още по-дълбоко да осъзнаят голямата си отговорност не само за тази битка, но и за изхода на войната. От тях зависи и международния престиж на руския цар.

Мислите на борците по време на боя са чисти и съкровени:

*„България цяла сега нази гледа,
тоя връх висок е: тя ще ни съзре,
ако би бегали: да мрем по-добре!”*

Патриотите предпочитат смъртта пред позорното бягство, защото не искат да се опозорят пред очите на народа, който с трепет следи изхода на битката. Готовността им за саможертва ги разкрива като герои на честта, като достойни синове на изстрадалата родина.

Когато натискът на добре въоръжения неприятел става неудържим, храбрите българи, останали без боеприпаси, проявяват невиждан героизъм - те продължават да се сражават с камъни, дървета, дори с труповете на убитите си другари:

Камъне и дървие изчезнаха там.

*... и трупове мъртви фръкнаха завчаска,
Кат демони черни над черний рояк,
Катурят, струпалят, като живи пак!*

Тази на пръв поглед кощунствена постъпка е израз на волята им да устоят на вражеските набези и на силното им желание да удържат победа. Любовта на опълченците към родината и свободата изгражда несъкрушимата преграда от живи и мъртви, в която се разбиват атаките на врага.

Настъпва най-драматичният кулминационен момент - борците застават с голи гърди срещу напирашите турски орди и влизат в ръкопашен бой „на смърт и на щик”. Чрез сравнението („Като скали твърди”) и метонимията („желязото срещат” с „железни си гърди”) поетът подчертава изключителността на битката и храбростта на опълченците. Те с песен на уста се хвърлят „в свирепата сеч,/като виждат харно, че умират веч”. Чрез песента Вазов опоетизира смъртта им - тя е не само величава, но и красива. Така умират за свободата на отечеството само истинските патриоти. Миг остава да падне „заветният хълм”, но юнаците успяват да го удържат до пристигането на руското подкрепление. Изходът е ясен - с достойнство и героизъм е постигната победа.

За тази неповторима в историята ни битка ще се разказват легенди. Поетът е убеден, че славата на Шипка ще се предава „от урва на урва и от век на век”.

Смелостта и жертвоготовността на опълченците, защитници на Шипка, са нравствен пример за поколенията българи как трябва да се обича и защитава родината.